

AS262
A72532
v.55b

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

STACKS
FEB 9 1970

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК
ЗБІРНИК ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ, № 556.
ПРАЦІ ЕТНОГРАФІЧНОЇ КОМІСІЇ

STANFORD
LIBRARIES

МИКОЛА ЛЕВЧЕНКО

З ПОЛЯ ОЛЬКЛОРИСТИКИ Й ЕТНОГРАФІЇ

ВИПУСК ДРУГИЙ

Цоби до життєпису подільського етнографа А. І. Димінського
(бл. 1826-1897)

У КИЇВІ—1928

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК
ЗБІРНИК ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ № 556
ПРАЦІ ЕТНОГРАФІЧНОЇ КОМІСІЇ

МИКОЛА ЛЕВЧЕНКО

З ПОЛЯ
ФОЛЬКЛОРИСТИКИ
Й ЕТНОГРАФІЇ

ВИПУСК ДРУГИЙ

Знадоби до життєпису подільського етнографа А. І. Димінського
(бл. 1826-1897)

У КИЇВІ
З друкарні Української Академії Наук
1928

Дозволяється випустити в світ.
Неодмінний Секретар Академії Наук, акад. *Лі. Кримський*.

Київський Окріт, № 232. 1928.
Зам. № 707. Друк. 1200 прим.

Українська Академія Наук прохає усі наукові й громадські установи (особливо на Поділлі), так само й окремих осіб, коли в них переховуються будь-які рукописи етнографічних записів покійного етнографа Андрія Івановича Димінського, або такі папери, що більше-менше стосуються до його життя та діяльності, переслати тії записи та документи до Української Академії Наук для використання друком.

Котрі земляки особисто були знайомі з А. І. Димінським, тих Академія дуже просить писати спомини за нього (бажалося-б — як-найдокладніші) і надсилати їх до Академічного Видавництва (Київ, вулиця Короленка 54). Спомини тії Академія Наук має на думці оголошувати друком.

Знадоби до життєпису Андрія Івановича Димінського.

I.

На сторінках різних академічних видань вже не раз згадувалося про подільські етнографічні записи А. І. Димінського¹⁾, і дослідники, які цікавляться долею та історією української етнографії, мабуть мали змогу скласти певну ціну тим надзвичайно важливим матеріалам. Згадувалося вже скільки разів і про особу записувача — Димінського того. Тільки-ж ті, аж надто скупі, життєписні відомості, що констатувалися досі за нього, були не тільки дуже короткі, але й зовсім випадкові, та ще й не надто певні до того. Навіть імення Димінського не могли ми досі подати²⁾. А разом з тим скласти біографію Димінського й вияснити як-найдокладніш усі етапи його життя та його етнографічної роботи була річ аж надто необхідна. Вимагала того не тільки звичайна історична справедливість супроти Димінського, а ще більшою мірою той факт, що для наукового використання будь-яких етнографічних (особливо-ж діалектичних) матеріалів, дослідники неодмінно повинні мати певні дані і про особу записувача, і про час та про місцевості пороблених записів.

На жаль подати всі такі певні відомості про А. І. Димінського — справа дуже нелегка. В етнографічній науковій літературі, де з Димінського черпали чимало, сама особа Димінського досі була мало відома, і коли вряди-годи десь можна підловити якусь про нього звістку, то раз-у-раз вона буває коротка і, звичайно, дуже випадкова. Ніяких знов,

¹⁾ Див.: „Етн. Вісн.“, кн. 4, стор. 160—172; „Етн. Вісн.“, кн. 5, стор. 72—93; М. Левченко, „З поля фолькл. й етнографії“ (К. 1927), стор. 3—11, 20—41, 42—54; „Збірник на пошаву акад. Д. І. Багалія“ (1927), стор. 396—404; акад. А. Кримський, „Розвідки, статті, замітки“, т. I (К. 1928), стор. 24—26, 39 (= Чуб. II, 646—647), 69—72, 133—135, 271, 274.

²⁾ Початкову літеру А в його іменні встановлено було за допомогою листа Димінського до Кам'янецького Статистичного Комітету, що про нього згадує С. Якимович у своїй статті: „Забраковані матеріали Подільського Губ. Стат. Комітету 1872 р.“ („Черв. Шлях“ 1926, кн. 1, стор. 124). Повне-ж імення й величання по батькові зафіксовано допіро з „Описанія рукописей ученого архива Имп. Русск. Геогр. О-ва“ Д. К. Зелєніна (Петерб. 1916), вип. III, стор. 1064 і д. Дарма, що на це останнє, авторитетне, джерело вже можна було-б спокійно покластися, а й далі провадив розшукування — і з рукописів Димінського вилловив ствердження для тієї вказівки. Отже імення Димінський мав безперечно таке: Андрій Іванович.

писаних даних про це в нашому розпорядженні довго не було, а наші спроби розшукати якісь, про Димінського, архівні документи закінчилися дуже невдало. Архів відомого українського етнографа П. П. Чубинського, на який ми повинні були найпердше звернути увагу — мало не весь загинув в Баришполі (тут Чубинський мав садибу) підчас революційних подій. В тих мізерних рештках з нього, котрі порозходилися по руках (почасти родичів Чубинського, почасти сусід-селян), неспромога була шукати відповіді на наші сумніви. Друга архівна збірка, де а ргіогі можна було-б сподіватися знайти щось біографічне про Димінського, то високоцінний архів Подільського Статистичного Ком-та (в нім Димінський був за дійсного члена), — на жаль, і він так само безповоротно загинув для науки. Бо року 1920, підчас польської окупації Кам'яця, польські жовніри розташувалися в приміщенні, де переховувалися всенькі напери Под. Стат. К-ту і, щоб отой „мотлох“ не заважав їм, вони всі архівні справи геть повикладали на подвір'я і мабуть користувалися ними як для підпалу, так і для инших господарчих потреб¹⁾. Нарешті, в добре зацілілому архіві петербурзького Русск. Географ. О-ва (в нім Димінський був за постійного співробітника) пощастило відшукати лиш невелике число рукописів з його етнографічними записами, але про особу Димінського в тому архіві, знов-таки, не багато знайшлося відомостів. Таким чином загубивши всяку надію на можливість відшукати архівні документальні дані, ми змушені були вдатися до инших джерел, які й пособили нам хоч в початкових рисах скласти приблизний нарис життя і діяльності Димінського та встановити деякі дати.

За такі джерела для наших знадоб правили найперше сами тексти записів Димінського (досі ненадруковані). Уважно повибирали ми з них геть усе, що мало в собі хоч якийсь автобіографічний елемент, повиписували всі місцевості, про які він згадує, повиловлювали всі хронологічні дати, які він називав. Це дало до нашого розпорядження чималенько матеріялу, який ще пощастило трохи доповнити вказівками, що їх знайдено було в „Описаніи рукописей ученаго архива Русск. Географ. О-ва“ Д. К. Зеленина (П. 1916). Дуже цінні вказівки для нашої праці подали нам високоповажані акад. Оникій Олексійович Малиновський та відомий історик Поділля Євтим Йосипович Сіцінський. Ті вказівки — неоднакового характеру. Перший передав нам свою дуже змістовну замітку-розвідку: „Хто такий Димінський?“ (викликану нашим виданням „З поля фольклористики“), а другий надіслав надзвичайно цінні особисті спомини (бо він сам знав Димінського). За цю їхню ласкаву допомогу складаю їм на цім місці свою як-найсердечнішу подяку.

Отже всі ці, а також ще й деякі згадки друковані (ці — на жаль — нечисленні) лягли в основу теперішніх „Знадоб“. Сподіваємося, що при дальшій роботі нам пощастить відшукати ще якісь матеріяли, які допоможуть скласти вже повну і абсолютно певну біографію Димінського, а оці „Знадоби“ являють собою лиш першу спробу в цьому напрямі.

¹⁾ Див. вищезгадану статтю Якимовича: „Забраковані матер. Под. Стат. К-ту“.

II.

Дід А. І. Димінського довгий час жив на Київщині, і можна навіть припустити, що й родом він був не звідки, як саме-іменно з повіту Київського. Прізвище Димінських на Київщині часто трапляється серед дрібної шляхти, і мабуть не випадково зустрічаємо ми сина А. І. Димінського — І. А. Димінського, в 1870 роках в м. Лисянці Київського повіту, на посаді народнього вчителя: — чи не тому він там опинився, що батько там мав давні звязки?

На л. 607 ¹⁾ етнографічних записів А. І. Димінського ми знаходимо такий уступ: „Дід мій розказував, що він 1769 року був в типеришнім Києвським повіті, при робочих людях на полі...“. В цьому уступі ми знаходимо не тільки точну вказівку на місце тодішнього проживання, але й на професію дідову. В другому записі, а саме на л. 604 об. ²⁾, ми знову знаходимо рівнозначну вказівку Димінського: „Дід мій розказував, що назад тому буде до 50 літ, він був на полі коло косарів...“. Гадаю, що оцих двох вказівок вистачить для того, щоб, без особливого ризику, зробити висновок про те, чим дід був: живовидячки служив він, за молодих літ, в якійсь панській економії на Київщині за доглядача, далі може добивсь і „прикажчика“ або насіть і економа, та на тому мабуть і закінчилася його службова кар'єра.

Таке саме соціяльне становище передав він і своєму синові (батькові нашого етнографа) — Іванові Димінському. В цьому, знов, переконують нас скількись згадок про батька, в записах Димінського. Так на л. 602: „Мати моя розказувала, що в холеру 1831 року, — вони тогди жили в Баришевцях ³⁾ на самім краю села недалеко фільварку... — мали вони наймичку Оляну, котра зо мною спала завше... Мати була сама вдома, а батько десь був в Кам'янецькім уезді на службі...“. Або от на л. 604: „Батько мій в 1833 року переїхав на службу в Кам'янецький повіт ⁴⁾ і їхав через сило Жеребілівку ⁵⁾“: „... як бачимо з цих цитат, батько А. І. Димінського — теж людина службова, і служив він мабуть якщо не в економії, то може десь у волосному „правленії“ ⁶⁾. Отже родина Димін-

¹⁾ В Академії Наук переховується не одна по суті колекція записів Димінського а дві. Тільки-ж обидві вони мають чималі прогалини, бо багатьох аркушів їм бракує. Через це довелося одступати од плутаної пагінації самого Димінського і перенумерувати все наново та й держатися своєї безперервної-порядкової пагінації, на яку тут й посилатимуся.

²⁾ „Об.“ = „оборот“. Димінський писав на обох боках аркуша, а нумеровано лиш один.

³⁾ Село Баришівці Могилівського повіту. Инакше — Баришева, Баришів.

⁴⁾ Тут бачимо ніби розбіжність поміж датами: Один раз Димінський пише, що 1831 р., його батько вже був у Кам'янецькім повіті (а сім'я жила в Могилівськім), а трохи нижче подає яовсім ценно 1833 рік, як рік батькового переїзду до Кам'янецького повіту (то вже мабуть з сім'єю?).

⁵⁾ Могилівського повіту.

⁶⁾ За службою в економії промовляє вказівка Димінського на те, що жили вони в Баришівцях на краю села близько фільварку. А ми-ж знаємо, що службовці економії завсіди жили або в самій економії, або десь поблизу її.

ських 1831 року живе вже на Поділлі в с. Барішівцях Могилівського повіту, а не на Київщині, де ще в 1760 роках жив дід Димінського. Чи переїхав сюди допіру батько етнографа, чи може ще й діду А. І. Димінського довелось покинути Київщину — не відомо. Тільки-ж беручи на увагу численні записи Димінського з дідових уст, припустити факт іще дідового переїзду на Поділля — дуже легко. В кожному разі, ніде як у Барішівцях минають найперші дитячі літа нашого етнографа.

Та чи не тут-таки він міг і народитися? так десь бл. 1826—1827 року? На ці приблизні дати наводить нас вищеподана цитата: „...1831 року... мали вони наймичку Оляну, котра зо мною спала завше...“. Як нам відомо, в сільському побуті дитину до трьох літ кладуть спати або в колиці або з матір'ю, а літ з 5—6 вона вже може і цілком окремо спати.

Року 1831, а з сім'єю мабуть допіру 1833, етнографів батько переходить на службу в Кам'янецький повіт і, як можна думати, в село Гаврилівці поблизу Кам'янця. Про це село А. І. Димінський взагалі часто згадує в своїх записах. А на л. 609 пише: „В Гаврилівцях батько мій раз ішов, через єден сад, ночую“. Правда, це — єдиний раз, де з Гаврилівцями асоціюється батькове ім'я, за те на протязі дальших записів ми ніде не знаходимо про батькову особу такої згадки, що була-б звязна ще з якоюсь іншою місцевістю.

Як минали дитячі та юнацькі літа А. І. Димінського, про це відомостей у нас нема. Та це легко можна собі уявити, коли взяти на увагу той факт, що зминули вони в умовах життя сільського, в родині дрібного службовця-офіціяліста економії. Вказівок на освітній ценз майбутнього етнографа ми ніде не знаходимо. Але-ж його пізнішеє становище волосного писаря і малограмотна форма перших етнографічних записів промовляють за те, що шкільна його освіта була дуже невеличка. Чи не найперше навчився він грамоти польської? бо, бачимо в записах, умів він і по-польському писати, ще й дуже гарно літери виводячи; російське письмо у нього дуже не гарне. Міг він скінчити якусь сільсько-приходську школу, то вона певне й дала йому такі-сякі знання російської мови, а також право на посаду волосного писаря. Дальші свої знання здобував А. І. Димінський очевидячки самотужки, через читання, а під старість, безперечно, не втік од впливу тих високо-освічених людей (як Чубинський та інші), з якими звела його етнографічна діяльність. В кожному разі пізніші записи Димінського значно грамотніші і свідчать, що під кінець життя була з нього людина начитана і дуже розвинена; а в його чималій бібліотеці знаходимо ми досить цінні та рідкі видання ¹⁾.

Живучи в с. Гаврилівцях, недалечко Кам'янця, молодий А. І. Димінський міг часто бувати і в самому Кам'янці, ба навіть мати з ним якісь тісніші звязки. Мабуть іще за своїх парубоцьких літ познайомився він тут-таки у Кам'янці, з трохи молодшим од нього Ст. Руданським, який з 1847 до 1855 р. вчився в Кам'янецькій духовній семінарії.

¹⁾ Дав. спомини Є. Й. Сіцівського, що нажче надруковані.

Факт знайомости Димінського з Руданським підтверджує у своїх споминах Є. Й. Сіцінський, а про якісь обопільні впливи у цих двох талановитих молодиків красномовно свідчить і їхня спадщина:— етнографічні записи Димінського з одного боку, етнографічні записи й поетична творчість Ст. Руданського— з другого. Коли ми розглянемо уважно всі записи Димінського, то знайдемо в них мало не всі сюжети поетично оброблених приказок Руданського, часто однаковісінькими висловами. Знов-же початок і характер діяльності у обох мало не зовсім збігається. Розпочав свою поетичну творчість Ст. Руданський р. 1851, під сильним етнографічно-романтичним впливом (навіть просто на підставі етнографічних записів); ще на бурсацькій лаві кам'янецької духовної семінарії. На Кам'яничині-ж таки і Димінський розпочав свої етнографічні записи р. 1849. (Про це свідчать його датовані зазначки на рукописах записів любовних пісень, що переходять тепер в архіві „Русскаго Географическаго Общества“) ¹⁾. Збіг одних дат, схожість перших кроків діяльності, територіяльна близькість, в умовах життя провінційного Кам'янця, — все це промовляти могло-б і про взаємні особисті впливи. Звичайно, що слід говорити й про впливи на обох талановито-працьовитих молодиків з одного джерела — народньої творчости.

Дальше життя в обох молодиків пішло різними шляхами, і далеко неоднакова доля спіткала їх у майбутньому. Ст. Руданський 1856 року їде вчитися до Петербургу;— Димінському доводиться шукати заробітку.— і десь близько цього самого часу він здобуває посаду волосного писаря, в незначному селі на Проскурівщині— Новому Світі. Дуже ймовірна річ, що прийняти цю посаду в глухому далекому селі примусило А. І. Димінського одружіння.— Бо, як виходить з нашого розрахунку, саме десь у початку 1850 років мав Димінський одружитися і чи не тут у Гаврилівцях чи Кам'янці Димінський собі й жінку взяв? ²⁾. Першу вказівку на Новий Світ знаходимо ми на зшиткові: „О торговлѣ хлѣбомъ и скотомъ въ Проскуровскомъ уѣздѣ“, що переходується в архіві „Русск. Геогр. Об-ва“ ³⁾. Тут навіть зазначено і день запису, а саме 10 грудня 1856 р. В Новому Світі прожити Димінському довелося скількись років, але вони в нього не загинули для етнографії марно. Велику частину етнографічних його записів пороблено саме тут, і близькі місцевості до Нового Світу на Проскурівщині дуже часто фігурують у його зошитах. Найостатнішу вказівку на Новий Світ знаходимо ми на рукопису: „Цѣны на разные предметы, существующія въ мѣстечкѣ Сатановѣ Проскур. уѣзда“ 1859 р. ⁴⁾, і після того Новий Світ вже перестає в його записах фігурувати.

¹⁾ Див. Д. К. Зеленин: „Описание рукописей ученаго архива Имп. Русск. Геогр. Об-ва“, в. 3, Петр. 1916, ст. 1092, № 34.

²⁾ На те, що одружився Димінський десь у цей час, вказує нам той факт, що р. 1878 у нього вже всі діти зовсім дорослі: дочка одружена, а син вчитель.

³⁾ Див. Зеленин, т. III, ст. 1076, № 30.

⁴⁾ Див. Зеленин, „Оп. рукописей“ т. III, ст. 1064, № 2.

На рукопису 1864 року: „Объ извозной и личной промышленности крестьянъ Подольской губернии“¹⁾ зазначено вже Нову Ушицю, і її таки ймення подано ще на скількох рукописах, та й сусідні до Нової Ушиці місцевості часто-густо починають виступати у записях. Тут у Новій Ушиці, або певніш десь близько Ушиці, прожив Димінський довший час, і з цими місцями сталися в нього, як побачимо далі, звязки найтісніші. Увесь цей час Димінський підтримує з Ушиці тісні зносини з Подільським Статистичним Комітетом, що його засновано бл. 1862, надсилав туди матеріали, здобував програми для етнографічних записів і робиться нарешті дійсним його членом. С. Якимович у статті: „Забраковані матеріали Подільського Губ. Ст. Ком. 1872 р.“²⁾ подає опис тієї єдиної (або одної з дуже небагатьох) справи, що заціліла з дорогоцінного архіву Под. Ст. Ком-ту. В цій справі ми знаходимо програму „для збирання свѣдѣній о городахъ Подольской губернии“, прохання до всіх членів к-ту її заповняти, відповідь дійсного члена Андрія Димінського, з 15 січня 1873 р., де він дає свою згоду описати Стару і Нову Ушицю та Вербовець, що розклався поміж ними. 18/І 1873 р. (вже на третій день, — а це свідчить про тую надзвичайну увагу, яку приділяв Комітет записам Димінського) Статистичний Комітет надіслав Димінському подяку і докладну програму для його роботи. На жаль певних відомостей про те, наскільки пощастило Димінському впоратися з цією відповідальною і важною роботою, в нас немає.

Через посередництво Под. Ст. Ком-та у Димінського, що не переставав жити в Ушицькому повіті, нав'язалися тісні відносини з П. П. Чубинським, який 1869 р., з доручення „Имп. Русскаго Географ. Общества“, розпочав свою працю над збиранням етнографічно-статистичних матеріалів „Юго-Западнаго Края“³⁾. Того 1869 року П. П. Чубинський одвідав Поділля, побував у Кам'янці і, серед великої сили різного матеріалу, здобув од Подільського Статистичного Комітета понад 2000 пісень, збірник вірувань, загадок і взагалі етнографічних матеріалів запису Димінського⁴⁾. Всі ці матеріали переслав Чубинський до Петербургу, і вони значною мірою видруковувані були в „Трудахъ этнографическо-статистической экспедиціи“⁵⁾.

¹⁾ Ibidem, ст. 1076, № 29.

²⁾ „Червоний Шлях“ 1926, кн. I, ст. 124.

³⁾ Частину цих матеріалів було незабаром опубліковано в семитомовій збірці під назвою „Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ Западно-русскій край; Юго-западный отдѣлъ“, Петербургъ '1872—1874. Ця збірка може справедливо вважатися за окрасу нашої етнографічної науки.

⁴⁾ Дивя „Труды этн.-стат. эксл.“ т. I, вип. 1, ст. XVI. Тут (в передмові до I т.) Чубинський пише: „Подольскій статистическій К-тъ предоставилъ въ распоряженіе экспедиціи сборникъ г. Диминскаго, заключающій въ себѣ до 2000 пѣсень, считаея въ томъ числѣ и варіанты... Г. Диминскій [предоставилъ] — сборникъ повѣрій, загадокъ и вообще этнографическихъ матеріаловъ“ В т. I вип. 2, на ст. 227: „Такъ, по Ушицкому уѣзду Подольской губернии большая часть пословиць сообщена намъ г. Диминскимъ“.

⁵⁾ Далеко одначе не скрізь зазначувалося, що йдуть ті друквані записи від Димінського.

Через Чубинського нав'язалися у Димінського тісніші відносини з петербурзьким „Русскимъ Географическимъ Обществомъ“¹⁾. Вже 1870 року фігурує він у списках „членовъ-сотрудниковъ“, далі підноситься до становища „дѣйствительнаго члена“²⁾ і нарешті здобуває срібного медаля за свої етнографічні записи. Увесь цей час Димінський дуже старанно працює і надсилає свої записи вже безпосередньо до Петербургу. Виразні вказівки на це ми знаходимо і у Зеленіна в „Описаніи Рукописей“, а крім того і в тексті самих рукописів. Так у тих зошитах (як зазначалося — ще недрукованих), що я маю в руках, знаходимо зазначки, од самого Димінського пороблені, які пояснюють, що ту чи иншу річ уже надіслано до Петербургу. От прим. на л. 510 ми знаходимо казку про двох братів: багатиря і вбогого, — на припочатку і вкінці її рукою Димінського зазначено: „Этая (sic!) сказка послана въ Петербургъ“. Здебільша одначе Димінський таких зазначок не робить, а попросту закреслює в своєму рукопису надісланий до Петербургу матеріал (чи то будуть пісні, чи казки).

Коли в Києві засновується 1873 р. „Юго-Западный Отдѣлъ Русск. Геогр. О-ва“, Димінський (а жив він і далі в Ушицькому повіті) і з „Отдѣломъ“ нав'язує відносини. Що правда, ті зносини Димінського з „Юго-Западнымъ Отдѣломъ“, як: видно, велися не безпосередньо, а через когось із членів „Юго-Зап. Отдѣла“ (найпевніш знов-таки через Чубинського). Бо ніяких писаних указівок на такі зносини Димінського з „Юго-Зап. Отдѣломъ“ у протоколах та звідомленнях „Отдѣла“ ми не знайшли; не знайшли ми там навіть і будь-якої хоч-би лаконічної згадки про Димінського. Та у нас про причетність Димінського до „Отдѣла“ є цінні і незаперечимі доводи, а саме: рявні рукописи етнографічних записів Димінського, які переховуються тепер в Українській Академії Наук. Ці його рукописи — ми це точно знаємо — були в „Юго-Зап. Отдѣлѣ“, принаймні в руках окремих членів, і їх не тільки переглядали, а й друком почасти використали члени „Отдѣла“. Так, у IV та VI відділах „Малорусскихъ народныхъ преданій и рассказовъ“ М. Драгоманова (Київ 1876 р.) ми знаходимо скількись десятків оповідань запису Димінського³⁾. Що правда, записи Драгоманов позначує так: „Под. губ. Передалъ И. Р-ко“, або ще простіш: „Передалъ И. Р-ко“, себ-то каже, що їх подав відомий український етнограф Іван Рудченко. Будь-якого зазначення того факту,

¹⁾ У Зеленіна в „Описаніи рукописей Русск. Геогр. О-ва“ ми знаходимо аж в двох місцях зазначку, що рукопис етногр. запису Димінського надійшов до О-ва 1864 р. Ми все-ж дозволяємо собі думати, що це є помилка і що зазначку цю треба розуміти не внакше як час самого запису, а рукопис могло здобути „Русск. Географ. О-во“ аж допіро бл. 1870 р.

²⁾ Пізніш знову спускається до становища „члена-сотрудника“, через несплату членських внесків, які припадали з кожного дійсного члена.

³⁾ Диви прим. відд. IV (ст. 42—61), №№ 2—14; 20—33 та 34 б. У відд. V (ст. 62—67) № 1. У відд. VI (ст. 68—77) №№ 15, 18, 19.

що подані од Рудченка записи належать Димінському, абсолютно ніде в Драгоманова нема. Це нам показує на те, що сам Драгоманов, діяльний член „Юго-Зап. Отдѣла“, не листувався з Димінським, а здобув його записи допіро від Рудченка. Але-ж і Рудченко безпосередніх зносин з Димінським мати не міг, і найпевніш здобув він оті його записи не инакше як тільки через „Юго-Западный Отдѣлъ“, мабуть через секретаря О. О. Русова, який передавав Рудченкові взагалі будь-чий казковий матеріял для розгляду та для впорядкування¹⁾.

Як відомо, київському „Юго-Западному Отдѣлу“ не довго судилося проіснувати, і після його розв'язання всі ті багатства, як музейні так і рукописні, в одній частині перейшли до „Церковного Археологического Музея“ і тепер належать Всенародній Бібліотеці Україні, а инші (і, як видко, найцікавіші) позалишали в себе на руках окремі члени „Отдѣла“. Димінського рукописи, разом з иншим матеріялом, дісталися на схованку відомому українському філологу П. Г. Житецькому і аж до 1895 року були в нього. Та 1895 року передав їх П. Г. Житецький А. Е. Кримському²⁾. Тільки-ж і до того часу П. Г. Житецький давав змогу ознайомитися з тими рукописами відомому етнографові В. В. Каллапу, а може й ще кому. Цікаво, що й П. Г. Житецький, як з усього видко, теж не знав нічого і ніяк про біографію Димінського, бо, приміром, передаючи А. Е. Кримському рукописи 1895 року (ще за життя Димінського!) він про особу Димінського висловився був зовсім лаконічно та й дуже непевно: „Почав записувати Димінський, здається, ще в кінці 1850 років. Де писарював, — не пам'ятаю: чи на Ямпільщині, чи в Ушицькому повіті, чи де“. — Оце й усе, що зміг згадати П. Г. Житецький, хоч сам він надавав великої ваги Димінському матеріялам. Як бачимо, Димінський не мав у Києві зв'язности, не вважаючи на свою велику працьовитість. Та це зрештою доля багатьох наших видатних діячів.

Увесь цей час (з 1864 р.) перебував Димінський у повіті Ушицькому. Та зрештою і це насиджене місце довелось Димінському покинути. В 1876 р. ми знаходимо його на посаді волосного писаря Сурозької волости Лягичівського повіту; 1877 р. він писарює в м. Меджибожі того самого Лягичівського повіту, а 1878 р., переходить в сусідню Суslopeцьку волость, на роботу знов-таки писарську. Тут він перебуває якийсь час, в кожному разі аж до 1880 року включно (це про Лягичівщину остання дата, яку ми маємо). Відомості про цей період життя А. І. Димінського маємо ми з архіву небіжчика Ол. Хв. Кістяківського, через посередництво високоповажаного академіка О. О. Малиновського, який подав мені ці дуже цінні вказівки в формі замітки. За його ласкавим дозволом подаю тую замітку повністю:

¹⁾ Про це диви „Отчетъ о дѣятельности Юго-Зап. Отд.“ за 1874 р., ст. 22.

²⁾ Про це диви мою статтю: „Богатир Ілля Муромецъ в старій українській казці“ в збірці „З поля фольклористики й етнографії“, К. 1927, ст. 5—6.

Хто був Димінський?

(З приводу статті М. Левченка: „Збірка подільських казок 1850—1860 рр.“ Димінського, — „Етн. В.“, кн. 4, ст. 160—172).

Після небіжчика Ол. Хвед. Кістяківського залишилися „Матеріяли звичаєвого права“. Посеред цих матеріялів є такі, що їх подав Димінський. Саме: 2 січня 1878 р. Ол. Хв. одержав листа від Данилевського, разом з відповіддю на його програму для збирання звичаєвого права; на відповіді Ол. Хв. власноручно написав: „отвѣты даны Диминскимъ, волостнымъ писаремъ въ Межибожѣ Подольской губ., сообщено мировымъ посредникомъ А. О. Данилевскимъ, 2 янв. 1878 г.“. В листі від 30 грудня 1877 р. Данилевський теж сповіщав, що відповідь написав Димінський і що нині він поїхав в Ушицький повіт, на весілля своєї дочки. Тоді-ж-таки (2 січня 1878 р.) Ол. Хв. Кістяківський одержав „Пісню противъ нецѣломудрія нецѣсты-дѣвушки“ і власноручно зробив надпис: „Записано въ м. Межибожѣ Подольской губ., волостнымъ писаремъ Диминскимъ; сообщено мировымъ посредникомъ А. О. Данилевскимъ, 2 янв. 1878 г.“. Пізніше Олександр Хведорович одержав вироків волосних судів з Поділля і на одній збірці написав: „Рѣшенія волостного суда Гредчинской волости, доставлены волостнымъ писаремъ Сусловецкой волости А. Н. Диминскимъ, авг. 1878“; на другій: „Рѣшенія Вербовецкаго и Сусловецкаго волостныхъ судовъ, доставленные А. Н. Диминскимъ“. В вироків Сусловецького волосного суда за 1878 і 1879 рр. є підпис: „волостной писарь Диминский“: поміж вироків Сусловецького суда є один вирок Сурогського волосного суда від 1876 р. з підписом: „волостной писарь Диминский“. Нарешті, в 1880 р. (29 жовтня) Олександр Хведорович одержав ще збірку вироків Сусловецького вол. суда від Сусловецького волосного правління, при чому на супровідному листі підписався окрім старшими ще й „волостной писарь Диминский“.

Таким чином Димінський в 1878—80 роках був за волосного писаря Сусловецької волости Лятчівського повіту на Поділлі; раніше займав посаду теж писаря в інших волостях: так 1876 року був за волосного писаря Сурогської волости. В 1870-их роках вже був пристаркуватого віку: справляв весілля своєї дочки в Ушацькому повіті. Підписував він скрізь тільки прізвище без хрещеного імення, але Олександр Хведорович Кістяківський, що добре знав своїх кореспондентів, назвав його (по-російськи) „А. Н.“, — може „Андрей Николаевичъ“¹⁾.

За кореспондента Ол. Хвед. Кістяківському був і другий Димінський — народний учитель містечка Лисянки на Київщині. Він надіслав Олександровичу повідомлення про різні повір'я і заговори. На цьому повідомленні Ол. Хв. написав „Наблюдения О. А. Диминскаго, учителя народн. училища въ Лысянкѣ“. Другим разом він надіслав „Обычай крестьянской свадьбы и послѣдствія цѣломудренной и нецѣломудренной невѣсты. М. Лысянка, Киевской губ.“ і на кінці підписав: „собралъ Іосифъ Андреевичъ Диминский“, а Ол. Хв. ще зробив і від себе напис: „доставлено 19 окт. 1878 О. А. Диминскимъ, учителемъ народн. училища въ Лысянкѣ“. Згодом подав ще одне повідомлення, про владу чоловіка над жінкою і підписав його: „собралъ І. Диминский“ (20. VII. 1879).

¹⁾ Як ми вже певно знаємо з попереднього, був він Андрій Іванович; і оця літера *Н* в ініціалах Димінського, що подає нам акад. О. О. Малиновський, є безперечно помилкова. Найпевніш сталася така помилка через графічну близькість літер *И* та *Н* і її легко міг зробити О. Хв. Кістяківський, неправдиво відчитавши лист Данилевського (М. .І.).

Чи не Андрій — А. Н. Димінський — волосний писар Сусловецької вол., і чи не батько він Йосипа Андрієвича Димінського, вчителя в м. Лисянці на Київщині? Можливо, що через спадковість від батька і син теж мав нахил до етнографії.

У всякому разі обидва Димінські є етнографи-самоуки, що безкористовно збирали етнографічні матеріали. Щоб оцінити цю роботу, досить буде взяти на увагу, що одян А. Н. Димінський надіслав Ол. Хв. Кістяківському аж 452 номери виробів волосних судів в Поділля.

Акад. О. Малиновський.

На жаль, в нашому розпорядженні немає ніяких документальних даних, які-б абсолютно-точно ствердили цей останній здогад вшп. акад. О. О. Малиновського про родинну близькість А. І. Димінського та І. А. Димінського. Але маючи хоч-би ті дані, що подає акад. О. О. Малиновський, можна з великою певністю гадати, що Йосип Андрійович був таки син Андрія Івановича і що синові етнографічні інтереси повстали під безпосереднім батьковим впливом. Сподіваюся, що згодом пощастить це встановити з непохитною твердістю ще й за іншими джерелами.

У 1880 роках (коли саме, нам точно не відомо, але мабуть десь наприпочатку) Димінський кидає Лятичівський повіт і повертає знову до Ново-Ушицького, з яким, як бачимо, не переставав мати звязки, бо навіть і дочку там одружив. За цим разом він оселяється, вже назавсиди, поблизу Нової Ушиці в „казенному“ селі Великій Струзі, де здобуває писарську посаду в „Окружномъ Управленіи военныхъ поселеній“. У Вел. Струзі Димінський, не вважаючи на досить поважні літа, продовжує свої етнографічні записи і надсилає їх до Петербургу, Тільки-ж темп його роботи вже повільніший: зазначки „В. Струга“ на петербурзьких рукописах досить рідкі.

Дуже цікаві відомості про життя Димінського у Вел. Струзі подають нам спомини відомого історика Поділля — Є. Й. Сіцінського, які він ласкаво надіслав мені на мов прохання. Ось вони:

„Подаю Вам те, що мені відомо про цього етнографа. З Димінським я познайомився в 1896 р. літом. Я мав звичку — кожного літа робити, так-би сказати, променади по Поділлю. В 1896 р. я, проїжджаючи по Ушицькому повіту, був у селі Великій Струзі (Вел. Струга в 7 верстах від Нової Ушиці, що була за повітове місто). Там у домі священика мені сказали, що в Струзі „проживає старий, одотавний писар бувшого „Окружного Правленія военныхъ поселеній“, — чоловік інтересний: має багато книжок й архівних матеріалів“. Я побував у того „інтересного“, струзького обиятеля. Дійсно, він був „інтересний“ чолов'яга. Служив він там в Окружному Правлінню (здається, в тім-же селі Струзі було те Окружне Правління військових поселень, бо Струга була „казенним селом“, після того, як маєток тутешнього пана Вікентія Стемповського був конфіскований за участь власника в польськiм повстанні 1831 р., і в 1839 р. стало воно „военнымъ поселенієм“ до 1842 р.). Димінському за його довголітню службу дали участь землі в Струзі, де він побудував собі домок з кількох кімнат, з „ганком“. Коли я був у нього в 1896 р., то він був вже старий чоловік, мав семейство. Розказував він мені про свої знайомства з Чубинським, Руданським та инш. Але що саме розказував, тепер я не пам'ятаю. Тоді-ж я купив у Димінського два томики: „Podole, Wołuj, Ukraina. Obrazy miejsc i czarów przez Alexandra Przewdzieskiego (Wilno 1841), тт. I та II. В нього були й інші книжки, але я купив у нього тільки ці дві, бо в моїй бібліотеці не доставало цих книжок. Показував він мені великий зшиток в палатурках, де були підшиті

папери, що торкалися його життя. Тут було й свідоцтво від „Русского Географического Общества“ про те, що Дамінському дана срібна медаль за його етнографічні збірки... Після того, в тім-же році, або може в наступному році Димінський, маючи якісь справи в Кам'янці, приїжджав сюди і заходив до мене... Потім через рік, або два, я довідався, що Димінський вмер. Після його смерті, через кілька літ я був у Струзі, хотів дізнатися, де його бібліотека, а особливо, де його зшиток з матеріялами до „Curriculum Vitae“ його. Був у його домі, але нічого не дізнався... Його вдова казала, що нічого не зосталося, а що було, то забрав син, що служив на цукроварні в якомсь селі Ушицького повіту. Поїхав я і до сина, але його не застав дома. Потім син того молодого Димінського (значить, внук етнографа) поступив в Кам'янецьке „Техническое училище“, де я був законоучителем. Через того учня я кілька разів передавав просьбу до його батька — прислати мені папери покійного етнографа. Він того зшитка біографічного не прислав, а прислав (через учня) велике „д'їло“ канцелярське, якогось суду, про Мукачівське староство (Ушицького пов.), а також кілька окремих документів XVIII—XIX в., що торкаються різних панських мастків. Це „д'їло“ і документи я передав до Кам'янецького Історично-Археологічного Музею. От і все, що я знаю про покійного Димінського. Мої розшуки його формулярного списку, або того зшитка біографічного, нічлися нічим, а я розшукував це з наміром помістити в місцевих виданнях некролог покійного. Але як ніяких матеріялів не знайшов, то і некролога не надрукував.

Коли я бачився з ним, він зробив на мене дуже приємне вражіння своєю, так-би сказати, українською свідомістю, своєю щирістю, своїм українським юмором.

Б. Сіцінський.

Кам'янець-Подільський. 1 вересня 1927 р.

Окрім інших дуже цікавих відомостей, які подав нам оцей спомин, — він важливий ще й тим, що встановлює приблизну дату смерті Димінського. Та цю дату ми маємо змогу перевірити ще й через рукописи Димінського. Так, останні два рукописи, які надіслав він до Петербургу, мають на собі зазначки: 1) „Сонъ Пресвятой Богородицы — получено отъ А. И. Дым. въ 1896 году“ і 2) „Байда“ — получено в 1896 году. Підписано: „село Берцова (?) Могилевскаго уѣзда“. Отже виходить і з цього, що помер Димінський по році 1896, а найпевніш 1897. Отой знак запиту, надрукований коло слова „Берцова“, показує мабуть, що підпис на рукописі дуже нерозбірний і що шановний упорядчик „Описанія рукописей“ не ручиться за правдивість свого читання. Що читання Берцова неправдиве — це річ безсумнівна. Села такого, ані у Могилівським повіті, і ніде на Поділлі нема. Дозволю собі думати, що це ніщо як Барішев[ці], село, де перейшли перші роки життя Димінського (може й народивсь він там), і з яким у нього могли не перериватися якісь родинні звязки. Цей факт, що наприкінці свого життя Димінський одвідував Барішев, міг-би бути ще одним доводом за те, що саме в Барішеві (чи, як вимовляють там, в Барішівцях), він народився, — це мабуть і потягнуло його туди вже в глибокій старості (1896 року мав Димінський бл. 70 літ). Та помер Димінський не в Барішівцях, а напевне у В. Струзі, і там мабуть треба шукати його самотню могилу.

Отак більше-менше 1897 року непомітно згасло життя цього видатно-працьовитого українського етнографа. За своє довге життя, не вважаючи ані на дуже важкі життєві умови, ані на малу освіту та невеликий запас знаннів, Андрій Іванович Димінський зробив аж надто багато

для української науки. Його величезна етнографічна спадщина, після свого опублікування, дасть для майбутніх українських дослідників (як етнографів так і філологів, особливо-ж діалектологів) багатющий матеріал. А справедлива оцінка того матеріалу приверне А. І. Димінському по праву належне йому видатне місце в історії української етнографії, де він досі був постать зовсім мало відома.

Саме зараз працюю я над упорядкуванням та виданням етнографічних записів Димінського. Через те, що робота моя посувається вперед досить успішно, я маю надію, що вже в недовгому часі побачать вони світ у належному вигляді. Та коли-б якісь несподівані обставини перебили моїй роботі і мені не пощастило довести її до кінця, то мої наступники повинні будуть твердо пам'ятати таке: записи свої А. І. Димінський провадив не з кінця 1850 років, як гадав був П. Г. Житецький, а з 1849 року, протягом півстоліття, аж до 1896 року включно. Пороблено їх геть усі на Поділлі, але в різних повітах. З безперечною точністю можна назвати повіти: Кам'янецький (тут Димінський мабуть розпочав свої записи), Пріскурівський, Могилівський, Новоушицький (ці повіти, в такому порядку, він сам зазначає на рукопису пісень)¹⁾ та ще й Лятичівський (за це промовляє вищенаведена замітка акад. О. Малиновського та часті назви місцевостей Лятичівського повіту, в самих записах).

Що-до назв різних місцевостей, які зустрічаємо в записах Димінського (їх не так і багато), то розпадаються вони по окремих повітах таким чином:

I. Кам'янецький повіт: с. Гаврилівці, с. Ходас, с. Зінківці, м. Оринін, м. Жабинець, с. Ісаковець, м. Жванець, с. Скотняни.

II. Пріскурівський повіт: Новий Світ, с. Глядки, с. Коритня, с. Тростянці, с. Куманів, м. Сатанів, Городок, с. Липівка, с. Липовець, с. Тарноруда, Голохвастая, Балабанівка, Іванківці, Капустяни.

III. Могилівський повіт: Баршівці (чи Барішев), с. Жеребілівка, Баршовці, Озаринці.

IV. Новоушицький повіт: Нова Ушиця, Велика Струга, Вербо-вель, Липнівці.

V. Лятичівський повіт: Сурогська волость, Суловецька волость, Гредчинець, Маршалинці, Меджибож.

З річок фігурує в нього тільки Дністер та Збруч, а з місцевостей інших губернь (коли виключити віршу про Кирика) один лиц Красилів на Волині, та Київський повіт у цілому. В вірші про Кирика — багато волинських топографічних назв.

¹⁾ Диви Зеленін „Описаніє рукописей“ т. III, ст. 1092.

ДОДАТОК:

В тій колекції етнографічних записів Димінського, яка переховується в Українській Академії Наук, ми на л. 607 знаходимо отакій запис од діда:

Дід мій розповідав, що він в 1769 году був в типеришнім Київським повіті при робочих людях на полі; але така страшна хмара нависла над тим місцьом, де вони були, що не можна навіть сказати! Звікли — як градова; але дивляться: Іди якийсь пан на чорнім коню просто до Ідного косара і каже: „Ей, змилуйся, пусти!“ — „Не пущу!“ Той счез, але через кілька час знов приїхав і сурово ¹⁾ крикнув: „Пускавш чи ні?“ — „Ну! каже, коли хочеш так дуже, ото мавш байрак: в нім зложи, що несеш!“ І при тім, прутиком, показав місце. Той счез. От не за довгий час як сипне град! то той байрак, — був може 15 ліктів глібини, а довжени с 1000 кровів, — то повний граду зробився. Тогди приступили до того косара: „Скажи, чоловіче, чим ти так спроваджуеш градову хмару і що то за еден, що до тебе приїздив?“ — „Ото, каже, приїжджав сам діявол, бо то він веде хмару на убитки людські, а я відводжу, ото тими прутиками. Вони з ліщини вирізані з примовою, і полововою кровію обмасчині. Ними куди махнеш до градової хмари, туди і піде!“ Але ни хтів сказати примови.

А на л. 604 зв. знов:

Дід мій розповідав, що назад тому буде до 50 літ — він був на полі коло косарів і почув, що щось на небі кричить: „Води! води!“ Оглянувся на всі сторони і дивиться, щб то в горі кричить. Аж ту і люди начали межи собою говорити: „Ото якогось несе вітром, але хто має ніж роговий, посвячений, то его можна спустити“. Найшовся такий, що мав ніж, зніс его разом з собою, перехрестив і помаленьку начав спускати на землю ніж. І той чоловік спускався на землю. А як встромив в землю, та й чоловік став на землі. Дали му напитися води досит, і він начав кричати: „Пускайти мене, бо міні дуже нудно!“ Спиталися его, звідки він. Той розповідав, що покинув назад тому 4 роки жінку і пішов на вандрівку і вийшов рано на двір, і его щось вхопило та й несе. То ті взяли помаленьку ніж виймати, — а той ся зносити. І як виняли ніж совсім, то той чоловік вже високо піднявся і полетів. Видно, що его жінка таку найшла

¹⁾ В оригіналі „сырово“.

бабу, що знає таке зілля і як стане варити, то воно виразне говорить: „Прийде! прийде!“ і того хапас і несе. Як добре жару прикладати, то дуже швидко несе, а як помалу — то помаленьку несе; і як хоче, щоби тільки знак принесло, то каже: „Кипи, кипи і через ліси ниси!“ То тільки принесе голову, руку, або ногу; а як хоче, щоби живий був, то каже нести понад ліси, і цілого принесе. Але до того примова була. Тепер вже і бабів таких нема, повимерали; але вони не могли нічого зробити і зільом, як не було якої річі від того чоловіка, що має его вхопити.

[л. 605]. Ще міні [дід] розказував, що раз їхав на ярмарок і чув, що щось литит в горі, ніби птах, і кричить: „Христа!“ Той взяв хусточку; перихристов, дав мня дівочи і хлопчаче і кинув. Воно прилетіло і взяло тую хустину і не знати де ся поділо. А то от що було: кобіти не доносять дітей і недоносині родят неживі. Їх не хрестят і не ховають на цвинтарі, але на особнім місці. І через сім літ робиться душа їх ніби птахом, летит і просит Христа. Хто вчує, подаст їм крижмо, назве їм мня, то воно і летит до неба; а як ніхто ни чує, то его діяволи берут під свою опіку, і воно вже їм служить. Люди би багацько тих душ літаючих виділи, але то кажут, що їм тільки три години позволено кричати, і то ніч'ю

Не менше інтересу для з'ясування світогляду родина Дамінського мають і оці записи, від етнографового батька пороблені. На л. 604 Дамінський пише:

Батько мій в 1833 року переїзжав на службу в Кам'янецький повіт і їхав через село Жеребилівку ночою і видів, що щось білого, дуже високого, вийшло з воріт попових і, прямо поперед его брикою, ішло аж на гору і там зникло.

А трохи далі, на л. 609, знов:

В Гавриловцах батько мій раз ішов через єден сад ночою, але от звідки ся з'явив білий хорт, що перебіг дорогу і побіг до єдної хати. І та кобіта розказувала, що щось під її вікном закликало єї на мня. Вона тільки вийшла на двір, — хорт повалив єї і мучив, доки кури ни запіяли. Тодги цустив.

На листі 602-ому знаходимо запас, який зробив А. І. Дамінський од своєї матері:

Мать моя розказувала, що в холеру 1831 року вони тогди жили в Барішевцях на самім краю села недалеко фільварку. Але тогди таки щось ходило, бо пси по цілих ночах трубіли і лаяли так, що аж сум побірав, а всьо писком в землю (бо то кажут люди: як пси заводят, а рило вгору задирают, то буде війна, а як в землю, то помір на людей буде). Мали вони наймичку Оляну, котра зо мною спала завше. Але от, коло опівночі, пси залаляли дуже. Мати пробудилась (бо була сама вдома, а бат[ь]ко десь був в Кам'янецькім уезді по службі). Дивится: входить кобіта, розплетена, волося скрізь по плечіх і на грудях по ні, в білім

убрана, стала в дверях, нікому ніц не казала, тільки тую дівку Оляну за ногу помацала і пішла до дверей. Там постояла — і вийшла з хати. На ранок дівка пішла по воду, але вже не могла принести води, бо захоровала, і ледво відходили.

Та мабуть і самому етнографові А. І. Димінському не був зовсім чужий такий примітивний світогляд його родини. Принаймні на л. 602 зв. Димінський про себе так оповідає: *

В местечку Жванчику, в годині можи одинадцятий, ішов я в преселок Ліпіни. І іно вийшов з Жванчику за ворота, щось [з-]за угла села вийшло двох людей в чорній одежі. Але що то робилося зимовою порою — і міні їх добри видно було. І так ішов я дорогою, а вони — стежкою, которая стежка сходилась на дорогу. І міні ся здавало, що вони все нарівні зо мною, не дальше як на штире кроки; але як вже зійшлася стежка на дорогу, то я подивився: нема нікого. Але там була фігура, і під нею ховали недоносині діти.

А варто зазначити, що в цей період життя була з А. І. Димінського людина літня.

В И Д А Н Н Я

ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ

- I. Записки Історично-Філологічного Відділу:** кн. I (1919)—1 крб. 50 к.; кн. II—III (1920—1922) та кн. кн. IV (1923) — 2 крб.; кн. V (1924—1925)—2 крб. 50 коп.; кн. VI (1925)—2 крб.; кн. VII—VIII (1926)—7 крб.; кн. IX (1926) та кн. X (1927)—4 крб.; кн. XI—3 крб. 50 к.; кн. XII—4 крб.; кн. XIII—XIV—4 крб. 25 к.; кн. XV—3 крб. 50 к.; кн. XVI (закінч. друк.); кн. XVII (друк.), кн. XVIII (друк.).
- II. Етнографічний Вісник:** кн. I (1925)—90 коп.; кн. II (1926)—1 крб. 80 к., кн. III (1927), кн. IV й кн. V по 2 крб.; кн. VI (друк.). **Бюлетень Етн. Ком.** (1925—1927) по 5 коп.
- [III] Україна:** (1924) кн. I—IV—5 крб.; (1925) кн. I—VI—6 крб.; (1926) кн. I—VI—6 крб.; (1927)—кн. I—IV (продається тільки в Держвидавві)—5 крб. 90 к.

IV. Збірник Історично-Філологічного Відділу:

- № 1 — акад. Дм. Багалій. Нарис української історіографії. Вип. I: Джерелознавство (1923)—1 крб.; вип. II: Козацькі літописи (1925)—1 крб.
- № 2 — Т. Сушицький. Зах.-руські літописи, як пам'ятки літератури (1921)—1 крб.
- № 2а—Ф. П. Сушицький. Зап.-руські літописи, як пам. літерат. (1921)—1 крб.
- № 3 — акад. Аг. Кримський. Історія Персії та її письменства. I. Як Персія, зовбавана од арабів, відродилася політично (1923)—1 крб.
- № 4 — Давній Київ: а) Хв. Ернст. Контракти й контрактний будинок у Києві, Економічно-історичний нарис (1924), 2-ге вид. (з 20 малюнк.)—50 коп.; [б] Збірка—Київ та його околиця (1926)—6 крб. 25 коп.; в) В. Щербина. Нові студії з історії Києва (1926; з 26 мал.)—2 крб. 50 коп.
- № 5 — В. Науменко. З історії початків української літератури XIX в. (1924)—50 коп
- № 6 — акад. Аг. Кримський. Перський театр, звідки він узявся та як розвивавсь. з 5 малюнками (1925)—1 крб.
- № 7 — проф. Вол. Резанов. Драма українська. (Старовинний театр). Вип. I. Спеціалні вистави в Галичині (1926)—2 крб. 75 коп. Вип. 2. Як устатковувано сцену (з мал.) (друк.). Вип. 3. Шкільні дійства великоднього циклу (1926)—4 крб. Вип. 4. Шкільні дійства різдвяного циклу (1927)—2 крб. Вип. 5. Драми про святих (друк.).
- [№ 8] — Ол. Курило. Уваги до сучасної української літературної мови, 1923 і 1925.
- № 9 — акад. Аг. Кримський. Хафиз та його пісні, в його рідній Персії XIV в. та в Європі (1924)—1 крб. 25 коп.
- № 10 — акад. Аг. Кримський. Історія Туреччини та її письменства, т. I (1924)—1 крб. 50 коп.; т. II, вип. 2 (1927)—1 крб. Вступ (1926)—75 коп.
- № 11 — Ів. Наманін. Водяні зваки українських паперів до 1650 р. (1923)—2 крб. 50 к
- № 12 — акад. О. Шахматов та акад. Аг. Кримський. Нариси з історії української мови та хрестоматія старописьменської українщини (1924)—1 крб.
- № 13 — Програми для збирання етнографічних матеріалів: 1. Ол. Курило. Початки мови (1923)—25 коп. 2. Илим. Квітка. Професіональні народні співці та музиканти (1924)—60 коп. 3. Проф. Є. Тимченко. Діалектологічні вказівки (1925)—15 коп. 4. Програми до збирання пісенного матеріалу (1925)—5 к. Див. № 29.
- № 14 — В. Ганцов. Діалектологічна класифікація українських говорів (з мапою) (1923, відб. з IV-ої книги „Записок“) — (випродано).
- № 15 — Найголовніші правила українського правопису (1927, 165-та тисяча)—10 к.
- № 16 — акад. П. Тютнівський. Вібліографія українського мазознавства (1924)—50 к.
- № 17 та 20 — проф. Хв. Тігов. а) Історія книжної справи на Україні (із 221 знімком) (1924)—10 крб.; б) Стара вища освіта в київській Україні (із 180 мал.) (1924).
- № 18, 32, 45 та 67 — проф. Є. Тимченко. а) Локатив в українській мові (1925)—(вичерпано); б) Номінатив і датив (1925)—75 коп.; в) Вокатив і інструменталь (1926)—1 крб. 40 коп.; — г) Акузатив (друк.).
- № 19 — акад. А. Кримський та М. Левченко. Знадоба для життєпису Ст. Руданського (з 4-ма мал. та вступною промовою ак. С. Сфремова) (1926)—3 крб. 25 коп.
- № 21 — О. Курило. Особливості говірки села Хоробричів (1924)—60 коп.
- № 22 — проф. М. Марновський. Про роман «Хіба ревуть воли?» (Вичерпано).
- № 23 — Л. Шульгина. Пасічництво (етнол.) (1925)—40 к.
- [№ 24] — Російсько-український словник. Т. I-й, під головним редагуванням акад. А. Кримського (1924)—2 крб. 50 к. Т. III-ій (до ст. 336)—1 крб. 50 коп. (1927).

- [№ 25] — акад. Д. Багалій. Мандрований філософ Г. Сковорода (1926) — 4 крб.
- [№ 26] — Наук. збірник Істор. Секції за р. 1924—3 крб. 40 к.; за р. 1925—3 крб. 50 к.
- [№ 27] — а) Н. Грушевська. З примітивної культури (1924)—2 крб. 50 к.; — б) Первісне громадянство та його пережитки на Україні (1926)—2 крб. 70 коп.
- [№ 28] — Шевченко та його доба. 1-й Збірник (1925) — 1 крб. 75 к.; 2-ий Збірник (1926) — 2 крб. 70 коп.
- № 29 — Див. № 13. I, Програми до збирання оповідань, казок і пісень (1925)—5 коп.
- № 30 — акад. С. Єфремов. Поет і плантатор (1925)—20 к.
- № 31 — проф. В. Данилевич. Археологічна минувшина Київщини (з 5 таблицями малюнків та 9 мапами). 1925—1 крб. 25 коп.
- № 33 — акад. В. Перетц. Слово о Полку Ігоревім (1926) — 4 крб. 25 коп.
- № 34 — проф. Є. Нагаров. Нарис історії етнографії, I (1926) — 75 коп.
- № 35 — Археол. досліди 1925 р., з мал. (трипільської культури) (1926)—2 крб. 25 к.
- [№ 36]—акад. М. Грушевський. Історія української літератури, т. IV (1926)—6 крб.; т. V (1926-1927) — 6 крб.
- № 37 — Декабристи на Україні, Збірник Комісії для дослідів громадських течій на Україні за ред. акад. С. Єфремова та В. Мілюкського (1926)—3 крб.
- № 38 — проф. В. Нордт. Подорожні по Східній Європі до 1700 р. (1926)—2 крб. 25 к.
- № 39 — Вад. Модзалевський. Гути на Україні (1926)—2 крб. 25 коп.
- № 40 — Трипільська культура. Збірник I (з малюнками) (1926)—3 крб. 25 к.
- № 41 — Рос.-укр. словник правн. мови, під ред. акад. А. Крицького (1926)—4 крб.
- № 42 — Літопис Величка, т. I (1926) — 3 крб. 25 к.
- № 43 — Археологічний Збірник I, ред. акад. М. Грушевський (1926)—3 крб. 75 коп.; II (кінч. друк.).
- № 44 — проф. М. Марковський. Енеїда Котляревського (1927) — 1 крб. 50 коп.
- № 46 — Істор.-Геогр. Збірн., ред. проф. Ол. Грушевський I (1927)—1 крб. 75 к.; II (друч.).
- № 47 — М. Квітка. Пісні про дівчину-втікачку (1926)—50 коп.
- № 48 — проф. П. Бузуу. Нарис історії української мови (1927)—1 крб. 85 к.
- [№ 49]—Щоденник Т. Г. Шевченка, за ред. акад. С. Єфремова (1927)—5 крб. 25 к.
- № 50 — проф. Г. Павлуцький. Історія укр. орнаменту (з 11 табл.) (1927)—2 крб. 25 к.
- № 51 — Юбіл. збірник на честь акад. Д. І. Багалія. Ред. акад. А. Крицький (1927)—15 крб.
- № 52 — М. Возняк. Листування Ів. Франка з М. Драгомановим (закінч. друк.).
- № 53 — Збірник: П. Куліш. Ред. акад. С. Єфремов (1927) — 2 крб. 50 коп.
- № 54 — Проф. М. Грушевський. Київські глаголицькі листи і Фрейлінгенські уривки, з знімками (1928).
- № 55 — М. Левченко. З поля фольклористики та етнографії вип. 1 (1927) — 1 крб.; вип. 2 (1928) — 50 коп.
- [№ 56] — Українські думи (корпус), т. I, вст. стаття Н. Грушевської (1928)—6 крб. 50 к.
- № 57 — акад. Аг. Крицький. Розвідки, статті, замітки. I (1928) — 4 крб.
- № 58 — проф. В. Сиповський. Україна в рос. письменстві. Ч. I (1801-1850) (1928).
- № 59 — М. Квітка. Українські пісні про дітозгубницю (1928) — 1 крб.
- № 60 — Івга Рудинська. Листи В. Горленка (друч.).
- [№ 61] — Збірник: За сто літ, ред. акад. М. Грушевський (1927) — 4 крб. 50 к.
- № 62 — Акад. Д. Багалій. Автобіографія (1927)—1 крб. 75 коп.
- № 63 — проф. В. Розов: Українські грамоти XIV-XV в., т. I (1928) — 6 крб.
- № 64 — Український Діалектологічний Збірник під голов. акад. А. Крицького, I (1928).
- № 65 — Український Архів, I (друч.).
- [№ 66]. — Б. Грінченко. Словник, 3-є доп. вид., 5 тт., ред. С. Єфремов А. і Ніковський (1928).
- № 68. — М. Левченко. Казки та оповідання з Поділля (друч.).
- № 69. — проф. Л. Бернгут. Етюдн з джерелознавства середньої історії (друч.).

Державні установи та товариства, котрі вдаються безпосередньо до Академії Наук (Київ, вул. Короленка [кол. Володимирська] 54, тел. 14-26), мають на академічних виданнях 35% знижки. Інший склад видань — «Книгоспілка», Київ, вул. Короленка № 46 та Д.В.У. (Видання під №№ 1, 8, 24—28, 36, 49, 56, 61 набувати можна тільки там). № 63, друкований в обмеженому числі, набувати можна тільки в Академії за спеціальним дозволом Неодмінного Секретаря.

Ціна 50 коп.

